

DEVLER, EJDERHALAR VE JEOLojİK OLAYLAR*

Mesude AYDAN - MTA Genel Müdürlüğü, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Dairesi - ANKARA

GİRİŞ

İkel insan tarafından efsanelerin yaratılması ve doğal olayların doğüstü yorumları zamanın derinliklerinde kaybolmuş gerçek bir gizdir. İnsanoğlu tarafından yapılan tanımlamalar, bu tür olayların nedenlerine ulaşmada gösterdiği çabalarıdır.

Paleontolojik verilerce belirlenen organizma fosilleri halkbilimi gelenekleri içinde devlere, doğüstü varlıklara ve azizlere atfedilmişlerdir ve iyileştirici özelliklere sahip oldukları varsayılmaktadır. Bu makalede bu tür örneklerle değinilmektedir.

Konunun tamamlandığını öne süremeyiz, bununla beraber gerek kişisel araştırmalarla gerekse literatür verileriyle olduğunca çok olayı ele almaya çalıştık.

Devler, Doğüstü Varlıklar

Uzunca bir süre insanoğlu evrenle ilgili fenomenleri ve değişiklikleri yorumlamak ve anlamak için sayısız sorular sordu ve bu ilgi çeşitli fosillerle daha da çekici hale geldi.

İlk olarak Yunanlılar doğanın çok yönlü, değişik ve zıt güçlerini ilahlaştırdılar. Bu yolla, bilinmeyen üçlerin dünyayı yönettiğini ya da yönetiyor gibi gördüğünü kabul edebiliyorlardı. "Theogonia" da Hesiod, herşeyden daha önce "Kaos"un olduğunu söyler. Kaos, Evrenin bir parçasını oluşturan, herşeyin nüvesinin bulunduğu uzaydır. O, herşeyin başlangıcıdır. Yaratıcı ve başlangıç unsurudur.

Eski Yunanlılar mitolojilerinde etkin jeolojik olayların yorumlarına ve olaylarla ilgili bilgilere çok fazla yer vermişlerdir. Ege ve Doğu Akdeniz'deki volkanik hareketlerin genellikle Cronos ve Zeus arasındaki çekişmeden sonra Devler ve Tanrular arasındaki savaştan dolayı olduğunu iddia ederler. Zeus, Hercules ve Minerva'nın yardımlarıyla Devlerle karşılaştığında dev Pallas'ın derisini yüzdü ve dev Engelados'u Etna ile örttü. Poseidon tarafından denizde avlanan Dev Polyuotis, Kos'ta kendine sığınacak yer aradı ve Kos yakınlarında Zeus tarafından Nisyros ile örtüldü. Bu yolla, eski Yunanlılar, halen aktif olan Etna ve Nisyros volkanlarının varlığını yorumlamış oldular. 1422, 1830, 1871, 1888'deki yıllardaki bilinen patmalamaların bazıları çok şiddetliydi

ve volkanik küllerin bugün yapılan derin deniz sondajları sırasında Doğu ve Orta Akdeniz'de tabanda yerleşmiş oldukları belirlendi.

Frixos, Elli ve Altın Koç Efsanesi insanların altına sahip olma isteği olarak yorumlanabilir. Eski Yunan halkılığı kutsal bir orijini olan Altın Koç'u yarattı. Bu koç onlara göre Delphes rahibinin yalnız bir isteğinden dolayı yaşamları tehlikeye girdiğinde Frixos ve Elli'ni kaçışına yardım etmişti. O bölgeler altın konusunda bilinen yerlerdi. Bilinen en eski tekniklerden biriyle koyun veya koç derisi suya daldırılırdı ve saçlarında altın tozları birikir ve ağırlaşır, sonra kurutulup sallanır ve altın elde edilirdi (Şekil. 2).

Büyük fosil kafatası ve dişlerinin bulunması eskiden yaşamış devlerin varlığına atfedildi. Megalopolis ve Sicilya'da bulunan kafatası ve iskelet kemikleri eldeki örneklerini en etkilerindedir.

Trapani'nin devi özellikle "Decameron" un yazarı Boccacio'nun 1472'de yazdığından bu yana, bu iskeletin Homer'in Odyssey'in de değinilen tek gözlü Cyclop Poliphemos'a uzandığı yolundaki inanışla çok ilgi çekmiştir. Efsane Poseidon'un oğlunun Ulysses'i ve bazı adamlarını bir mağaraya hapsediğini söyler. Cyclop tarafından yenmeyen adamlardan bazıları onu kör edip kaçarlar (Şekil. 3).

Alman paleontolog Othenis Abel, Cyclops efsanesi için olası bir tanımlama getirmiştir. Anatomik bilgisi olmayan birisinin bir filin kafatasını gördüğünde buruna ait delikleri gözlerin tek bir noktada birleştiği izlenimi veren boşluklar olarak düşünmesi normaldir. Bu yüzden bu fil kafataslarının bulunması tek gözlü devler olarak kabul edilmeleri gibi bir yalnız neden olabilir. Bu ilgi çekici yaklaşımı doğrulamak olası değildir, fakat devlerin varlığına dair inanışların fillere, hippopotamlara ve diğer hayvanlara ait kemiklerin bulunması ile güçlendiği hususunda şüphe yoktur (Şekil. 4).

Eski çağlardan beri çeşitli efsanelerin olduğu Samos Adası'ndaki Pikermi faunasının Üst Miyosen (Pikermiyen) fosil kemiklerini içeren ilginç bir durumu vardır.

Romalı Claudios Aclianos (225 MS) Hayvanların Doğası isimli 7. kitabında Hellenistik periyodun epik şairi Ephorion'a değinmiştir. Korunabilmiş az sayıdaki

(*) Bulletin of the Geological Society of Greece dergisinin 23/2 nci sayısında (1989) yayımlanan ve M.D. Dermitzakis ve E. Papadopoulou tarafından yazılan "Giants, Dragons, Saints and Geological Phaenomena" adlı makaleden çevrilmiştir.

eserinde o, eski çağlarda Samos'un oturmaya elverişsiz bir hale geldiğinden bunun nedeninin de insanların yolculuk etmesini engelleyen büyük, kızgın bir dev olduğundan bahseder. Bu devlere Naiades denmiştir ve seslerinin gücünden yollarda yarıklar oluşabilmektedir. Samos'da yaşayanların şöyle bir atasözleri vardır: Naiades'in kından daha yüksek bir çılgılık atmalı.

Plutarch'ın tanınmış "Yunan Soruları" adlı çalışmasında getirdiği yorum değişiktir; o, Samos adasında Panaima denilen yerde gözlenebilen kemiklerin Dionysus tarafından öldürülen Amazonlara ait olduğunu iddia etmiştir ve bu yere Panaima adı, dökülen kanın güzelliğinden verilmiştir.

Bugün bile Samos köylüleri kanallardan gelen sesler duyduklarını ve bu seslerin perilerin sesleri olduklarını söylerler. Pantos'un Heraclides'ine göre Neraida (Peri) ismi Naiades veya Neades (İyoric diyalekt)'den gelmektedir.

1880'lerde İngiliz paleontolog Forsyth-Major bu mesalı tekrar keşfetmiş ve temelinin gerçek olma olasılığına değinmiştir. Bununla beraber, omurgaların fosilleri üzerinde yaptığı araştırması Picermi faunasının Üst Miyosen bulgularının keşfedilmesi ile değer bulmuştur (Forsyth Major, 1891). Bu, bu konuda yapılan ve günümüzde tanınmış ve halen devam eden bilimsel araştırmaların başlangıcıdır (Melentis, 1967).

Kos Adası'nda Neojen ve Pleistosen yaşlı, çok sayıda memelilere ait fosiller bulunmuştur.

Major, 1887 de Antimachia'dan şu türleri tanımlayan ilk araştırmacıydı. **Mastodon arvenexisis**, **Elephas meridionalis**, **Equus stenonis**, **Hippopotamus tuajor**, **Cervus sp.** 1928, Airachi, Antimachia, Armyri ve Karthamena Pleistosen'dan şu türleri tanımlamıştır: **Machairodus crenatidens**, **Felis arvenensis**, **Hyaena**

sp, dicranius, **Bos elatus**. Desio (1931), Alt Kalavrian yaşının (Alt Villafransin) formasyonlarını **Mastodon arvenensis**, **Elephas meridionalis**... ile karakterize eder. Bütün bu bulgular, başında bir ejderha ile yaşayan çok büyük dişi bir dev olan Meropi ile ilgili efsanelerin yaratılmasına zemin sağlar.

Keza, Asclepeion'da bulunan diğer örnekler eski Yunanlıların fosilleşmiş memelilere olan ilgilerini belirtir. Amerikalı bir paleontolog olan Bornum Brown, 1920'de Asclepeion'un yıkıntılarında bir fil dişi fosilinin bir parçasını bulmuştur.

Büyük memelilere ait fosil kemikleri en önemli omurgalı fosillerdir. Genellikle Pleistosen depolanmalarında bulunurlar ve bulgular konuya gösterilen ilgiyi arttırmıştır. Empedocles (492-432 MÖ), Sicilya'da bulunan büyük kemikleri kayıt etmiştir ve onların devlere ait olduğunu söyler.

Pleistosen sedimanları Megalopolis'in bir çok yerleşiminde zengin fosiler sunar. Megalopolis eski Yunanlıların da ilgisini çekmiş bir yerdir (Şekil. 5) Eski Yunanlılar çok sayıda fosil kemikleri belirlemişler, bunların, Chronos'dan bebeği Zeus'un korumak için çaba gösteren Rea'nın neden olduğu Devler Savaşı sırasında düşen devlerin kemikleri olduğunu kabul etmişlerdir. Pausaniyas gözlenen kemiklerin normal insan kemiklerinden daha büyük olduğunu belirtir. Bu kemikler, geleneklerin söylediği gibi, Rea'nın yandaşı olan devlere atfedilmişlerdir.

Orta Çağ ve Rönesans sırasında ve 17. yüzyılın sonlarına kadar fosilleşmiş memeli kemikleri devlere ve ejderhalara bağlandı. Karşılaştırmalı anatomi 17. yüzyılın sonlarından önce gelişmemiştir. Yaradılış Kitabı'nda (İlk Kitap) şöyle geçiyordu: "Bu günlerde Devler vardı". Bu yüzden, eski kroniklerde sık sık Devlerin ke-

Şekil. 1 Eski dünyayı ve metinde geçen belirli lokasyonları gösteren Akdeniz haritası

miklerini bulunmasından bahsedilmesi garip değildi. Bu tür raporlar insanların ve bilginlerin hayal güçlerini uyardı ve "Dev Bilimi" özel bir bilim dalı haline geldi.

Devlerin kemikleri genellikle kiliselerde, kalelerde ya da kamu binalarında korunmuşlardı. 1443 yılında bir mamuta ait uyluk kemiği Viyana'da St. Stephan katedralinde bulundu. Kral III. Frederick'in isteği ile süslendi: "A.E.I.O.U." (AUSTRIAE AST IMPERAXA ORBI UNIVERSO) ve uzunca süre orada kaldıktan sonra (1729 da hala oradaydı). Viyana Üniversitesi'ne alındı (Abel, 1914; Pfizenmayer, 1926).

1557 de İsviçre'de Renden Abbey yakınlarında büyük bir ağacın köklerinde çok büyük kemikler bulundu. Lucern Şehir Meclisi bu kemiklerin cennetten düşen bir meleğe ait olduğunu açıkladı, fakat psikolog Felix Plater bu kemiklerin 5.75 m boyundaki bir deve ait olduğunu belirtti. Bu "Lucern Devi"nin resmi Lucern Belediye Binası'nın Kulesine çizildi. Fakat kemikleri gömüldü (Pfizenmayer, 1926). Keza, Kuzeybatı Almanya'da

Şekil. 2- Altın Koç üstünde Frixon ve Elli'nin temsil edilmesi

Şekil. 3- Bir vazo üstünde tek gözlü Cyclop Polyphemus'un Odysseus ve arkadaşları tarafından kör edilmesini gösteren eski bir örnek (sunum)

Schwaebisch Hall de Archangel Michael Kilisesinde bir mamut azı dışı şu yorumlarla sergilendi (Pfizenmayer, 1926):

"1605 yılında ve 15 Şubat'ta Hall bölgesinde Nevrnonn yakınlarında bulundum. Lütfen bana söyle, ben neye ait olabilirim"

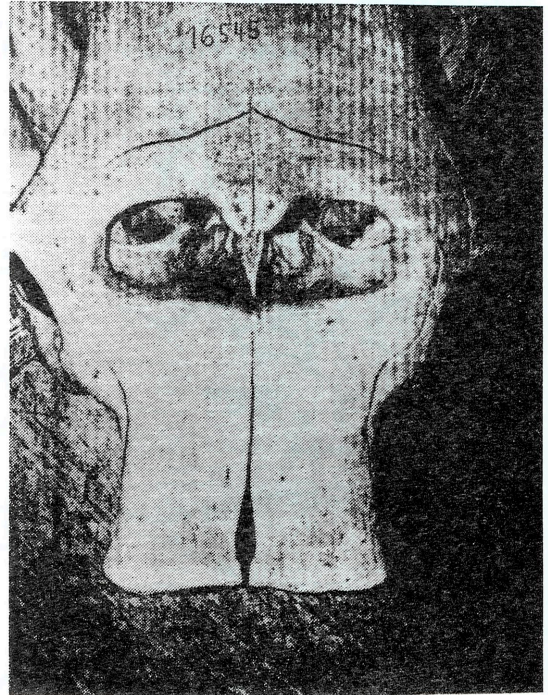
Bu konuda benzer örnekler Avrupa'nın çeşitli yerlerinden derlenmiştir (Apel, 1939a).

17. yüzyılın başlangıcında Kuzeydoğu Fransa'da Probascideans kalıntılarının bulunması zamanın bilginleri arasında şiddetli ve uzun süren bir çekişmeye neden olmuştur.

1613 Ocak ayında bir sondaj sırasında işçiler bazı büyük kemikler buldular ve bu kemikleri Markiz Nicolas de Langon'a götürdüler. Markiz Montpellier Üniversitesi'nden uzmanlara danıştı ve onlar bu kemiklerin insana ait olduğunu söylediler. Dauphine valisi Lesdiguières dükü bazı kemikleri alıp Grenoble'deki uzmanlara yolladı ve onlar da insana ait olduğunu söylediler. Bu noktada, hikâyeye Pierre Mazurier adlı biri girer, bu kişi berber-operatördür ve Beaurepaire şehrinde yaşamaktadır. Markiz Langon'dan bazı kemikleri ödünç alır ve bu kemikleri para karşılığı halka gösterir gösterir şehirden şehire gezer.

Jagues Tissot adlı biri tarafından yazılan bir el kitabında bu kemiklerin Teutons, Kimbri ve Ambrones Kralı dev Theutodochus'a ait olduğu ve bu kişinin Romalılarla savaşırken öldüğü ve cesedinin kemiklerin bulunduğu Langon kalesi yakınlarında gömüldüğü belirtilir.

Alman topluluğun Romalılarca yenilgiye uğratılma-

Şekil. 4- Bir fil kafatasının, bir yerde birleşmiş iki göz çukuru gibi görülebilen burun deliklerini gösterir önden görünüşü

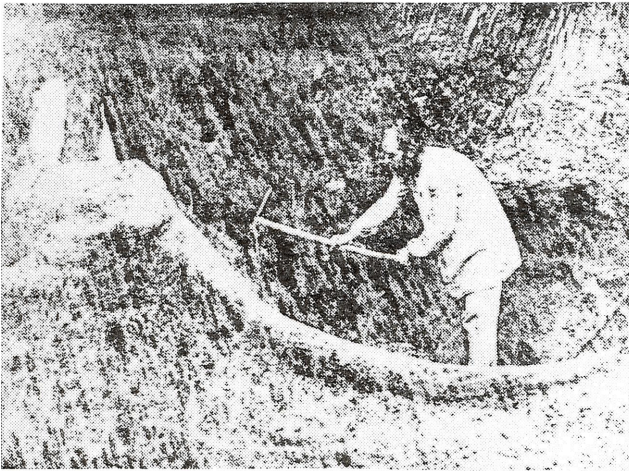
sı tarihi bir gerçektir, fakat bu kemiklerin orijini hakkındaki çelişkiler devam etmektedir.

Theutodochus'un olduğu söylenen bu kemikler sonunda Mazurier ve yardımcısı Cheneier tarafından Paris'e getirilir. Kral XIII Louis, o zamanlar 11 yaşındadır ve bu kemiklere ilgi göstererek Fontainebleau'a (Kral'ın kaldığı yer) getirtir. Fakat tarihsel değerlerine ait başka bir kanıt olmadığından onları muhafaza etmez.

Çekişme, Habicot'un 1618'de (Antigigontology veya Counter-discourse on the Nature of Giants) adlı yayını yazmasına kadar uzunca bir süre devam eder. Bu yayında Habicot, kemiklerin insana ait olduğunu söyleyen Montpellier ve Grenoble'deki uzmanların yorumlarını kabul etmiştir. Çekişme, bu yayından sonra sona ermiş görünmüştür ta ki 1830 da Bordeaux'da eski bir tiyatro da Mastodon kemikleri bulunana kadar. Bu kemikler Theutodochus'un kemikleri gibi Paris'teki Doğal Tarih Müzesi'ne gönderilmiştir. Müzenin karşılaştırmalı Anatomi Müdürü Brainville, başlangıçta bu kemiklerin Langon'da bulunan kemikler olduğunu söylemiştir (Brainvill, 1835) fakat daha sonra (1837) fikrini değiştirmiş ve Langon'da bulunan dişlerin büyük bir gergedana ait olduğunu belirtmiştir.

Bu diş Ginsburg (1984) tarafından tekrar incelenmiş ve *Deinotherium giganteuma* ait olduğu sonucu çıkarılmıştır. Halen, 1613 de işçilerin Langon'da bulduklarının bir *Deinotherium* iskeletine ait olduğu konusunda az da olsa bir şüphe var gibi görünmektedir. Bu alandan toplanan ilave fosiller Üst Miyosen yaşı doğrulanmışlardır (Ginsburg, 1984).

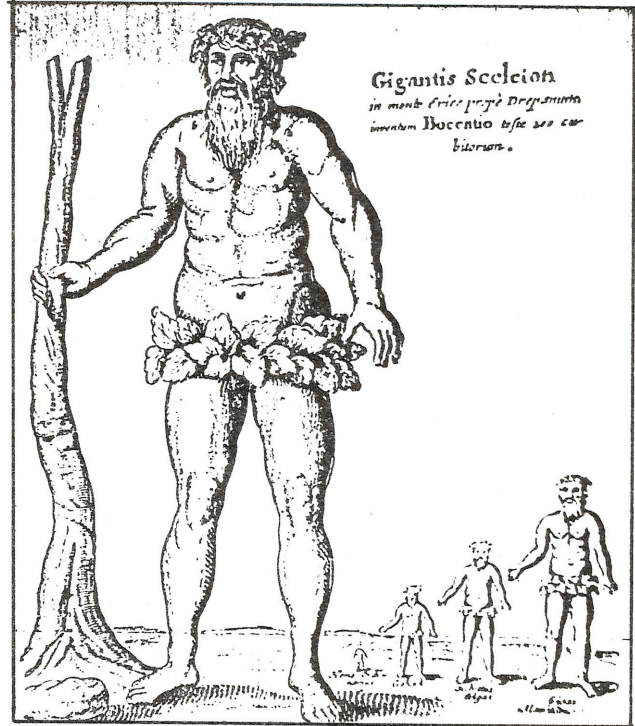
Büyük memelilere ait fosillerin bulunması her zaman için şiddetli kavgalara neden olmamıştır, fakat genellikle bilimsel araştırmaların olmadığı durumlarda çok yoğun ilgi toplamıştır. 30 Yıl Savaşları sırasında 1645 de Avusturya'daki Krems şehri kuşatan İsveçli askerler hendek kazarken çok sayıda "Dev" iskeleti buldular. Bu bulguların bazıları Krems'deki Tesuit (Cizvit) Kilisesi de dahil olmak üzere, değişik yerlere gönderildiler. Coğrafyacı Merian, İsveçli askerlerin buldukları iskeletlerin mamutlara uzandığını açıkça ortaya koyan resimler çizdi.

Şekil 5- Megalopolin'de bulunan (Th. Skoufon 1905) 2,90 m. uzunluğundaki fil dişi

Her ne kadar "Dev"ler olayı 17. yüzyılın ikinci yarısında hala birçok yazar tarafından kabul edilse de topraktaki büyük kemiklerin varlığına dair alternatif açıklamalar da vardı. Cizvit Athanasius Kircher tanınmış kitabı *Mundus Subterraneus*'ta devsel kemik bulgularının uzun bir listesini veriyordu, fakat bazı çok büyük boyutları (Şekil. 6) kabul etmemişti. Kircher aynı zamanda da Sicilya'da bulunan bazı kemiklerin oraya askeri amaçlar için getirilmiş fillere ait olabileceğini belirtti (fosillerin orijinleri genel olarak kabul gördüğünde çok popüler olan bir açıklamadır).

Devlerin kemikleri hakkındaki hikayelerin çoğu fillere, mamutlar gibi büyük Pleistosen ve Neojen memelilerinin bulgularına dayanmaktaydı. Bir kayıta, ilk olarak bilimsel anlamda dinazor kemiklerinin tanınmasına rastlanmıştır (Halstead, 1970; Befetaut, 1980). Ashmolean Müzesi'nin ilk kurucusu olan Robert Plot (1640-1696) 1676'da "Oxfordshire'in Doğal Tarihi"ni yayınlamıştır ve bu İngiltere'nin doğal tarihine yönelmiş bir metindir. Bu, belirtilen bir alanın olağandışı doğa ile ilgili durumlarına belirli bir doğrulukla yaklaşan ilk çalışma idi; bu kitapta büyük bölümü fosiller kapsamaktaydı. Plot, genellikle fosillerin çoğunun organik orijinini kabul etmedi ve Martin Lister'in (1638-1711) fosilleri yer yüzünde bulunan ve gözükmeyen bir "plastik güç" tarafından oluştuğu yolundaki görüşlerini izledi. Bu açıklama, Cornwellde bir taş ocağından çıkarılan kemik için geçerli olmadı, bu kemik bir insana veya en azından bir hayvana ait olabilirdi (Plot, 1676, s. 131). Plot, bunun taşlaşmış gerçek bir kemik olduğunu kabul etti. Plot'un devsel kemiği ortadan kalktı, fakat sunumu, John Phil-

Şekil 6- Cizvit A. Kircher tarafından yapılan Cyclop Polyphenus'un normal bir insanla kıyaslandığı resim

lips'in onun, büyük bir kertenkeleye ait olabileceğini kabul etmesine yardım etti (Phillips, 1871). Artık onun Jurasik kertenkelelerine uzanan bir dinazor kemiği olduğuna inanılmaktadır (Halstead, 1970; Charig, 1979).

Ejderhalar

Alegoriler ve efsanelerin altında gizli metafizik boyutlar ve kozmogoniler yatmaktadır. Efsaneler insanların veya ozanların hayal dünyalarında yaratılmışlardır ve az ya da çok değişikliklerle nesilden nesile geçmişlerdir veya bir yerden diğerine birbirinden bağımsız olarak geliştirilmişlerdir.

En eski efsanelerden biri canavarlar üzerinedir ve Lernaea Hydra olarak bilinen bu efsane şöyledir:

Eurystheus Hercules'den Lernaea Hydra'yı öldürmesini ister (Apollodorus ile Athenean).

Hesiod bu efsanevi hayvanın Typoeus ve Ehidna tarafından dünyaya getirildiğini söyler, fakat diğer yazarlar gibi çok sayıda başı olduğundan söz etmez. Diğer taraftan, yazarlar kaç tane kafası olduğu hususunda hem fikir değillerdir (9 dan 100 kadar değişir). En yaygın kabul Hydra'nın 9 başlı büyük bir hayvan olduğu şeklindedir, "8 i ölümlü, 9. ölümsüz". Lerni bataklıklarında yaşayan Hydra sürekli etrafını izlerdi (Şekil. 7).

Eski Yunanlıların bu ilgi çekici efsanevi hikaye jeolojik olarak yorumlanabilir ve bu değerlendirme Argolide bölgesinin var olan jeolojik verilerine dayanmaktadır. Bu durumda, bir araştırma bölgenin bir çok karstik kaynak bulunan yapısının farkına varacaktır -çok başlı Hydra-. Birçok kaynak bataklıklar yaratmıştır ve ortaya çıkan bir çok hastalık insanları yok etmiştir.

Iolaos'un yardımı ile Hercules, bataklıkları yaktı ve böylelikle kaynakların başını kuruttu. Fakat başını birini kestiğinde karstik iletişimden dolayı su diğer yollardan yeni kaynaklar olarak ortaya çıkıyordu. Hikaye ana kaynağın kurutulmasına kadar sürdü, bataklıkları besleyen sular denize gittiğinde alan kurudu.

Tanınmış ejderha Holy Bible'nin "Leviathan"ı **Arc-hidiscodan** ve **Mammontesus** cinsinin fil ve mamutlarına ait fosilleşmiş bulguları üzerinde çeşitli durumlar-

Şekil. 7- Eski vazo üstünde Hercules'in öldürdüğü Uernaea Hydra'nın resmi

da ele alınmıştır. En karakteristik tanımlama Albert Koth (1841) tarafından yapılmıştır ve Koth tanımlamasında Hichory, Missury (ABD) de bulunduğu **Mammontesus**'un iskeletini Leviathan olarak belirtmiştir. Musevilerde Leviathan "deniz-canavarı" anlamına gelmektedir.

Ejderhalar dünyanın birçok yerinde (özellikle de Avrupa ve Çin'de) ortaya çıkmıştır. Avrupa'da bu yaratıklar özellikle 16. ve 17. yüzyıl Almanya, Avusturya, Macaristan ve İsviçre'de çok popülerlerdir. Onların uçabildiklerine ve Alplerin tepelerine çıkabildiklerine inanıyorlardı. Bu tür ejderhaların memelilerin fosilleri şeklinde olduklarına dair yeterince kanıt vardı; özellikle **Ursus spetaeus**'un fosilleri bu bölgede çok yaygındı.

Rodos'ta halen devam eden ve nesilden nesile geçirilen "Rodos ejderhası" hakkında bir efsane vardır. Bu ejderha insanları ve hayvanları yemektir ve o bölgenin korkulan bir canavarıdır. Canavarın vücudu timsaha benzemektedir, kanatları, uzun bir boynu, çengel gibi turnakları, alev saçan bir ağzı ve dikenli bir yerleri ardır. Hikayenin ortaya çıkışında 1309-1522 arasında Rodos'ta önemli bir yer tutan şövalyeler yer almaktadır. Eski bir kronolojiye göre 1354 yılında Elio von Villanova Büyük Yargıç olduğunda bu büyük canavar şövalye Deodetus on Gozon tarafından öldürülmüştür (veya Diodone de Gozon).

Hem Vilanova hem de Gozon bölgeye geldiklerinde bu tür efsane ve gelenekler vardı. Paleontolojik bulgular o yöreye ait bir sürüngen olan Agama Agama'nın varlığı ile bağlantılıydı.

Agama Agama'da korkutucu bir görünüme sahipti, kuyruğunda yeleleri, arka ve ön ayakları arasında uçmasını sağlayan bir perdesi vardı.

Üst Miyosen veya Pliosen memelilerinin Paleontolojik bulguları Rodos'ta bilinmektedir.

Fosilerin Orta Çağlardan beri biliniyor olmasının ispatı Pottiers, Thevenot ve Billioti'nin raporlarında vardır.

"Ejderha'nın öldürülmesi" ve genellikle de ejderhaların varlığı ve hikayenin yüzlerce değişik şeklinin konusu olmuştur, ama bu arada canavarın imajı değişebilmiştir. Bizim görüşümüze göre, bu tür efsanelerin yaratılışı ve masalcıların kaynağı diğer geleneksel unsurların yanı sıra, çeşitli paleontolojik bulgulara dayanmaktadır.

Avrupa'daki ejderha korku saçarken Çin'deki yaralı olarak betimlenmiştir. O, dört büyücü hayvandan biri idi - diğerleri ise : Unicorn (tek boynuzlu, at şeklinde bir hayvan), Kaplumbağa ve Anka Kuşu'ydu. O, aklın sembolü idi, kurak mevsimlerde yağmuru sağlayandı ve imparatorun koruyucusuydu. Sonuçta o, Çin'de çömlekçilerin, ressamların ve heykeltıraşların en önemli materyallerinden biri idi.

Uzun yıllar boyunca özellikle memeliler olmak üzere omurgalıların fosilleri Çin'de önemli iyileştirici özelliklere sahip olduğuna inandıkları ejderhaların kemikleri ve dişleri olarak kabul edildi. Bugün, "Ejderha Dişleri" yalnızca Çin'de değil dünyanın her yerinde hizmet veren dükkanlarda satılmaktadır.

İncelendiğinde bu ejderha kemik ve dişlerinin sürüngenlere değil, değişik yaş ve safhada korunmuş olan

memelilerin fosillerine uzandıkları kanıtlanmıştır. Bazıları daha değerlidir; dişler kemiklerden daha pahalıdır ve Kvarterner numuneler Plistosen numunelerden daha değerlidir.

"Ejderha dişleri"ne gösterilen sürekli ve artan talepten dolayı değişik kalitedeki memeli fosilleri paleontologlara gösterilmeksizin çıkartılmıştır, konu ile ilgili bilimsel çalışmalar ancak geçen yüzyılda başlamıştır.

İlk araştırmacılar arasında Davidson (1853'de Sang-hai'deki bir dükkanda gergedan, ayı ve hipporion kalıntılarını buldu) ve Owen (İngiltere Doğal Tarihi Müzesi'nin ilk müdürü) 1870'de bu tür fosilleri ilk bilimsel tanımlamasını yaptılar. Çin'de, Plistosen memeliler faunasının ilk büyük miktarda bulunuşu 1903'de Dr. Schlosser tarafından sağlanmıştır. Münih Üniversitesi'nde görevli olan Dr. Schlosser, Dr. Haberer'in 1899-1902 yılları arasında dükkanlarda bulunduğu dişlerden ve çenelerden oluşan büyük bir koleksiyondan memelilere ait 60 tür saptamıştır.

Ejderha dişlerinin bulunduğu yerleri paleontologların kendi kendilerine inceleyebilmeleri için yirmi yıl geçmiştir. Bu incelemeyi ilk olarak yapanlardan biri olan İsveçli paleontolog Anderson 1918'de Choukouti-

Şekil 8- Cizvit A. Kircher (1678) tarafından çizilen Uçan Rhodes Ejderhası'nın resmi

Şekil 9- Orta Çağ'a ait bir kitaptan alınmış Ejderha'yı öldüren Rhodes Şövalyesi'nin resmi

en'deki (Pekin yakınlarında) mağaralardan memelilere ait fosilleri toplamaya başlamıştır. 1921 yılının sonbaharında Dr. W Grauger (Amerika Doğal Tarihi Müzesi Orta Asya Araştırmalarında çalışan bir paleontolog) Szeuhwen'de (Çin'e) bir çalışma programı düzenlemiştir. Onun bulunduğu fosiller yerel çiftçiler tarafından karstik mağaralardan çıkartılmışlardır. En iyi örnekleri çiftçilerden satın alan Granger bilimsel çalışma için Çin'in en büyük ejderha dişi koleksiyonuna sahip olmayı başarmıştır.

Bu arada diğer bir araştırma alanı da Hollandalı bir antropolog olan G.H.R. von Koenigswald tarafından geliştirilmiştir. 1931'de Java'ya gelen von Koenigswald Çin'in dışındaki dükkanlarda satılan memelilere ait dişler üzerinde çalışmaya başlamıştır. 1935'de Hong-Kong'dan aldığı ejderha dişlerini incelerken önemli bir keşifte bulunmuştur: **Gigontopithecus blacki** adını verdiği bilinmeyen bir primatın azı dişi. Sistematik klasifikasyonu ciddi şekilde tartışılmıştır. Dev bir orangutan olarak sınıflanmıştır. 1956'da Çin'in Kuangsi bölgesinde dişleri ile birlikte bir çene kemiği bulunmuştur ve bu kemik Pekin'deki Omurgalılar Paleontolojisi Enstitüsü'ne gönderilmiştir. Hemen başlatılan sistematik araştırmalar **Gigontopithecus**'a ait çok sayıda kalıntıyı ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Alt Plistosen olarak yaşlandırılan onunla ilgili zengin bir fauna vardı. Bundan sonra Kuzey Çin'de iki mağarada daha **Gigontopithecus** bulundu ve Hindistan'da Miyosen yaşlı bilinen daha önce bulunmuş türler de vardır.

Halen daha kafatası mı veya kemik mi oldukları bilinmemektedir ve **Gigontopithecus** paleontologlar arasında soru işaretleri taşımaya devam etmektedir. Fosilleşmiş memelilerin kalıntılarının hepsinin aynı yaşta olmadığı bilinebilen bir konudur. Özellikle iki yoğunlaşma vardır: Pliosen Hipparion fauna (ki, rhinoceros (gergedan), giraffe (zürafa), antilope (antilop), deer (karaca), hyaena ve mastodon (bir çeşit fil)'u içerir.). Güney Orta Çin'de kemik katmanlarından çıkartılmıştır. İkincisi de Kuzey Çin'deki kayalarındaki çatlaklardan çıkartılan deer (karaca), pantes, bears (ayı), tapirus, rhinoceros (gergedan) ve primatlardan oluşan Stegodon'un Plistosen faunasıdır.

Şekil 10- Unicorn efsanesi muhtemelen tek bir boynuzla sahip olan Hindistan Gergedanına benzer gerçek bir hayvana dayanmaktaydı

Yukarıda bahsedilen iki fauna sistemini daha küçük zaman birimlerine ayırmak olasıdır. Stegodon-Ailuroside sisteminde en az üç alt grup ayrılabilir. Sianthropus ve onu içine alan faunanın Orta Plistosene uzandığı kabul edilmekteyken, Gigontopithecus'un daha genç olduğu çok açıktır. İki hayvan aynı soya ait değildir. 1970 de 3 Homo dışının bulunuşu Çin'de İnsanlık Tarihinin Evriminin başlangıcı hakkında şüphe bırakmamaktadır.

UNICORN (Tek Boynuzlu At Şeklindeki Hayvanlar)

Bugün artık herkes unicorn'ların hiç yaşamadığı hususunda hemfikir olsa da bu görüşün kabulü çok yenidir. Bu hayvan maksimum değerine Orta Çağ'da ulaşmıştır. O çağlarda bu tür kalıntıların hastalıkları iyileştiren temel ilaçlar olduğuna ve zehirlere karşı etkili (panzehir) olduğuna inanılıyordu (özellikle arseniğe karşı). Aslında Unicorn'ların tarihi çok daha eskidir. M.Ö. (BC) 5. yüzyılın sonlarında Yunanlı bir terapist olan Ctesias Unicorn'ların Hindistan'da bulduklarına dair bir yazı yazmıştır. Ayrıca Kitabı Mukaddes'te de unicornlara değinilmektedir.

Unicorn'larla ilgili anlatılanların o zamanda yaşamış gerçek bir hayvana ait olması olasıdır. Ctesias tek bir boynuzu olan Hindistan Gergadanı hakkında birşeyler duymuş olabilir; Kutsal Kitapta bahsedilen de vahşi bir öküz olabilir ve Unicorn ismini İbranice'den Yunancaya geçerken değişmiş olması söz konusudur. Unicornlarla ilgili diğer bir olası orijin de başının önünde düz bir boynuzu bulunan ve yandan bakıldığında tek boynuzlu görünen bir antilop cinsidir (Şekil. 10).

Bazı kayıtlarda sözü geçen unicornlar orijinlerinin yüzyılına göre değişik görünüştedirler. Büyük çoğunluğunun vahşi ve korkunç olduğu görüşü yaygın olsa da Çin'deki unicorn çok iyi olarak tanımlanmıştır.

Orta Çağ'larda unicorn Avrupa'da "süper bir hayvan" olarak ortaya çıkmış ve sanatçıların değer verdiği bir malzeme olmuştur. Genellikle ata benzer ve başının

Şekil. 11- Unicorn efsanesinin orijinal fikri bazen çok boynuzlu hayvanların patolojik formlarına ya da fosil bulgularına dayandırılmış olabilir, örneğin, İtalya Gorgono'dan alınan ceylan kafatası gibi

önünde ileri doğru uzanan, spiral bir boynuzu vardır.

Unicorn boynuzunun ilaç niteliği olduğu kabul edilirdi (özellikle tıbbın etkin olmadığı 17. yüzyıl sırasında) ve bazen ağırlığınca altın karşılığında değer biçilirdi. 1704 de Valentini 4 değişik tip unicorn tesbit etmiştir, fakat yalnızca bazılarını gerçek olarak kabul etmiştir (Şekil. 11).

Avrupa için unicorn inancını bırakıp bulduklarının fillere ve diğer hayvanlara ait fosiller olduğunu kabul etmeleri için bir yüzyıl daha gerekliydi.

Fakat bugün bile unicornlar unutulmuş değildir. Boynuzu halen Almanya'ya bu tür eşyaları satan dükkanlarda ve eczanelerde bir sembol olarak kullanılmaktadır. Ayrıca İngiltere Doğa Tarihi Müzesi'nin mektup kağıtlarının başında unicorn resmi bulunmaktadır.

AZİZLER

Yüzyıllardır azizlere ait kemikler ve diğer dinsel öğeler kutsal kalıntılar olarak kabul edilmekte ve dünyanın bir çok yerinde özel bir ilgi ile korunmaktadırlar. Bu tür kalıntıların çağdaş paleontologlarca incelenmesi beklenmedik bazı sonuçları ortaya çıkarmıştır.

Örneğin; Avrupa'nın bir çok yerinde St. Christopher bir dev olarak kabul edilir. Fakat St. Christopher'in kalıntıları olarak kabul edilen bulguların mamut dişleri olduğunu belirttik. Ayrıca, Münih'teki omurgalı bulguları da St. Christopher'e ait sanılıyordu.

DEĞİNİLEN BELGELER

- Abel, O., (1927), *Lebenabilder aus tierwelt der Vorzeit*, undedn, Jena.
- Abel, O., (1939), *Vorzzeitliche Tierreste in Deutschen mythus. Brauchtum und Voleglauben*, 304 pp. Ficher in Jena.
- Adams, F.D., (1936), *Birth and Development of Geological Sciences*, London.
- Agricola, G., (Georg Bauer), (1912), *De Re Metalica* Latin ed. 156, Trans. H.C. & L. H. Hoover, London. De ortu et Causis Subterraneorum, De Natura eorum quas effiunt ex terra. De Natura Fossilium De Veteribus et Novis Metallis: Dermannus, Basle, 1546.
- Bassett, M.G., (1982), "Formed stones", *Folklore and fossils*, Cardiff.
- Beckmann, J., (1814), *History of inventions and Discoveries*, Trans. from German by W. Johnston 1st ed. 3 vols., London.
- Beckmann, G., (1907) *Die Petroleumquellen am Tegernsee*. Beil Allig. Zt. No. 83, Munchen.
- Blainville, H. de (1835), "Memoire sur les ossements fossiles attribues au pretendu geant Theutobochus, roi des Cimbres Noyv", *Ann. Mus. Hist. Nat. Paris*. 4, 37-73, Paris.
- Blainville, H.de (1837) "Sur les ossements fossiles attribue au pretendu seant Theutobochus", *C.R. Acad Sc. Paris*, 4, 633-4, Paris.

- Blumenbach, J.F., (1799), *Handbuch der Naturgeschichte*, 6th edn. Göttingen.
- Boekschoten, G.J. & P.Y. Sondaar, (1972), On the fossil Mammalia of Cyprus, Konink. Nederl. Akad. Van Wetenschap, series B. vol. 75.4, Amsterdam.
- Bowler, P.J., (1976), *Fossils and progress: Paleontology and the idea of progressive Evolution in the Nineteenth Century*, New York.
- Brookes, R., (1763), *The Natural History of Waters Earth, Stones, Fossils and Minerals with their virtues. Properties and Medicinal Uses: to which is added the method in which Linnæus has Treated These subjects*, London.
- Brown, B. (1926), "Is this the earliest known fossil collected by man?", *Natural History*, 26, 535.
- Bruyn, C. De (1698), *Reisen door de vermaardste delen van Klein Asia Van Krooneveld*, Deft.
- Bugland, W., (1836), *Geology and Mineralogy Considered with Reference to Natural Theology*, London.
- Buffetaut, E., (1980), "Alfred Wegener et la théorie de la dérive des continents aperçu historique". *Bull. soc. géol. Normandie*, 67, 4, 7-19.
- Darwin, C.R. (1845), *Journal of Researches into the Natural History and Geology of the Various Countries Visited by H.M.S. Beagle*, London.
- Dermitzakis, M. & S.P. Lekkas, (1981), *Understanding the Earth. Introduction to General Geology*, pp. 596, Athens.
- Dermitzakis, M. Symeonidis, N. Sondaar, P & L. E. de Boer (1982), *The evolution of the Elephants*, Edit of the Dep. of Geology and Paleontology Athens University, series A. No. 44, ps. 85, Athens.
- Dermitzakis, M. & J. de Vos (1986), *Fauna - Oppenvolgingen Radiatie van de Endemische Herte in het Pleistocene van Kreta*. *Cranium*, fasc. 2. p. 91-102, 1986, Leyden.
- Edwards, W.N., (1976), *The Early History of Paleontology*, London.
- Evans, Joan, (1922), *Magical Jewels of Middle Ages*. Oxford.
- Evans, J. & M.S. Serjeantson, (1933), *English Mediaeval Lapidaries*. E.E. Text Soc. 190, London.
- Forsyth Major, C.I., (1891), "Le gisement ossifère de Mytilini" in C. de Stefani, C.I. Forsyth Major and W. Barbey, Samos, *Etude géologique, paléontologique et botanique*, 85-99.
- Forsyth Major, C.J. (1902), On the pygmy Hippopotamus from the Pleistocene of Cyprus, *Proc. Zool. Soc. London*, 2. I, 230-239, II, 107-112.
- Fortelius, M. & B. Kurtén (1979), "Holy Dacian nothing but Roman Grenadier", *Soc. Vert. Paleont. News Bull.*, 116, 71.
- Garstang, J., (1931), *The Foundations of Bible History*, New York.
- Geoffroy, F.E., (1741), *Tractatus de Materia Medica*, pars I, sect. V. cap. 1, Paris.
- Gesner, C., (1558), *De Rerum fossilium. Lapidum et Gemmarum maxime, figuris et similitudinibus Liber*, Zurich.
- Ginsburg, L., (1984), "Nouvelles lumières sur les ossements fossiles autrefois attribués au géant Théutobochus", *Ann. Paleont.*, 70, 3, 181-219.
- Granger, W., (1938), "Medicine bones", *Natural History*, 42, 264-71.
- Hain, J.P., (1672), "De draconibus Carpathicis", *Misc. curiosa medicophysica acad. nat. curios*, 3, 139, 220-58.
- Halstead, L. B., (1970), "Scrotum humanum Brookes 1763 - the first named dinosaur", *J. Insignificant Research*, 5, 14-15.
- Herodotus, (V.B.C.), *Text & trans: 4 vols. Trans.: H. Carey*, London, 1847.
- Humboldt, A. Von, (1849) *Cosmos*, English trans. Bohn Lib., London.
- Kahlke, H.D., (1961), On the complex of the Stegodon-Ailuropoda fauna of south China and the chronological of *Gigantopithecus blacki* V. Koenigswald, *Vertebr. palasiat*, 2: 104-5.
- King, C.W., (1867), *Gems and Decorative Stones*, London.
- Kirby, W., (1835) *On the Power, Wisdom and Goodness of God as Manifested in the Creation of Animals*, London.
- Kircher, A., (1678), *Mundus subterraneus*, 3rd ed., Amsterdam.
- Koenigswald, G.H.R.Von (1956), *Meeting Pleistocene Man*. 216 pp., Thames & Hudson, London.
- Kun, J.F., (1913), *Curious Lore of Precious Stones*, Philadelphia and London.
- Le Gros Clark, W.E. & L.S. B. Leakey, (1951), "The Miocene Hominoids of East Africa, Fossil Mammals of Africa. 1., 1-117.
- Melentis, I., (1964), Die Pleistozänen Cerviden des Beckens von Megalopile im Peloponnes (Griechenland), *Annales Geology. de Pays Helleniques*, vol. 15, p. 1-92, Athenes.